

Araştırma Makalesi
Research Article

Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi
Yıl: 2022 Cilt-Sayı: 15(4) ss: 879–897

Academic Review of Economics and Administrative Sciences
Year: 2022 Vol-Issue: 15(4) pp: 879–897
<http://dergipark.org.tr/tr/pub/ohuiibf>

ISSN: 2564-6931

DOI: 10.25287/ohuiibf.1087807

Geliş Tarihi / Received: 14.03.2022

Kabul Tarihi / Accepted: 20.09.2022

Yayın Tarihi / Published: 24.10.2022

BİST İMALAT İŞLETMELERİNDEKİ VARLIKLARIN GERÇEĞE UYGUN DEĞER İLE RAPORLANMASI DÜZEYİNE İLİŞKİN BİR ARAŞTIRMA¹

Zeynep TÜRK²

Zahide YENER³

Öz

Günümüzde finansal raporlamada kullanılan maliyet yöntemi, yerini hızla piyasa bazlı bir ölçüm olan gerçeğe uygun değer yöntemine bırakmaya başlamıştır. Bu nedenle son yıllarda finansal bilgi kullanıcıları, işletme yöneticileri, yatırımcılar vb. birçok kişi ve kurumlar için finansal raporlamada varlık ya da borçların gerçeğe uygun değerle gösterilmesi büyük önem taşımaktadır. Ülkemizde gerçeğe uygun değer ile ilgili yapılan araştırmalar genellikle gerçeğe uygun değer yönteminin finansal tablolar üzerindeki etkisi üzerine olduğu görülmüştür. Son yıllarda ise belli bir varlık üzerinden gerçeğe uygun değer kullanım düzeyi ve gerçeğe uygun değer kullanımında etkili olan faktörler üzerine çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Bu çalışmada ise içerik analizi yöntemi kullanılarak Borsa İstanbul'da işlem gören imalat sektöründeki 164 işletmenin 2013-2017 yılları arasında finansal durum tablolarında yer alan Satış Amaçlı Elde Tutulan Duran Varlıklar, Finansal Yatırımlar, Türev Araçlar, Maddi Duran Varlıklar, Finansal Kiralama İşlemleri, İştirak ve İş Ortaklıkları, Maddi Olmayan Duran Varlıklar, Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller ve Canlı Varlıklar için gerçeğe uygun değer yönteminin kullanılma düzeyleri tespit edilmiştir. Yapılan içerik analizi sonucunda, gerçeğe uygun değer en fazla kullanıldığı ilk dört varlık sırasıyla; türev araçlar, yatırım amaçlı gayrimenkuller, canlı varlıklar ve finansal yatırımlar olarak tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler : BİST, Gerçeğe Uygun Değer, TFRS 13, Kullanım Düzeyi.

JEL Sınıflandırması : M40, M41, M49.

¹ Bu çalışma, “İşletme Özellikli Unsurların Gerçeğe Uygun Değer Kullanım Düzeyine Etkilerinin Tespiti: BİST İşletmelerinde Bir Uygulama” başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

² Prof. Dr., Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, zeynepturk@osmaniye.edu.tr, ORCID: 0000-0001-6744-1255

³ Bilim Uzmanı, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, z.yener50@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-7275-6857

Atıf/Citation (APA 6):

Türk, Z., & Yener, Z. (2022). BİST imalat işletmelerindeki varlıkların gerçeğe uygun değer ile raporlanması düzeyine ilişkin bir araştırma. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15(4), 879–897. <http://doi.org/10.25287/ohuiibf.1087807>.

ASSETS IN BIST MANUFACTURING ENTERPRISES LEVEL OF REPORTING WITH FAIR VALUE A RELATED RESEARCH

Abstract

Today, the cost method used in financial reporting has started to replace to the fair value method(FVA), which is a market-based measurement. Therefore, financial information users, business managers, investors, etc. for many individuals and institutions, it is of great importance to present assets or liabilities at fair value in financial reporting. Researches on fair value in our country have generally been found to be on the effect of FVA on financial statements. In recent years, it has been observed that studies on the level of use of fair value over a certain asset and the factors that affect the use of fair value. In this study, using the content analysis method, the levels of using the FVA in some of the assets (Fixed Assets Held for Sale, Financial Investments, Derivative Instruments, Tangible Fixed Assets, Financial Leasing Transactions, Affiliates and Business Partnerships, Intangible Assets, Investment Properties and Biological Assets) in the financial statements of 164 companies in the manufacturing sector traded in Borsa Istanbul between the years 2013-2017 were revealed. As a result, the first four assets in which the fair value is used the most were determined as derivative instruments, investment properties, biological assets and financial investments respectively.

Keywords : BİST, Fair Value, TFRS 13, Level of Use.

JEL Classification : M40, M41, M49.

GİRİŞ

Finansal raporlamaya ihtiyaç duyan ve işletmede çeşitli yatırım kararları almak isteyen işletme yöneticileri, işletme alacak ve borçluları, değerlendirme ve denetim kuruluşları, kredi kurumları gibi işletme iç ve dış kullanıcılarına gerçeğe uygun ve güvenilir bilgiler sunmak için işletme varlık ve kaynaklarının ve diğer iktisadi kıymetlerin parasal bakımdan gerçeğe uygun bir şekilde yansıtılması gerekmektedir. Bu finansal bilgi kullanıcılarının gerçeğe uygun ve güvenilir bilgi ihtiyacını karşılamak ise doğrudan değerlendirme süreci ile ilgilidir (Tokay & Deran, 2008: 15-18).

Değerlemeden beklenen temel amaç, finansal tablolardaki varlık ve kaynakların dönem sonuna gelindiğinde gerçek değeriyle değerlendirilmesi ve ortaya çıkan sonuçların bilanço ve gelir tablosunda doğru şekilde yansıtılmasıdır. Bu şekilde varlık ya da kaynakların gerçek değerleri ile finansal tablolara yansıtılması sonucunda işletmelere ait gerçek değerler ortaya çıkar ve vergiye tabi matrahın gerçek değeri yansıtılmış olur (Sarı, 2011: 3).

Finansal raporlamaya ilişkin kavramsal çerçeve incelendiğinde finansal tabloların hazırlanması ve sunum aşamasında işletmeler tarafından en çok tercih edilen değerlendirme ölçüsünün tarihi maliyet esası olduğu görülmektedir. TMS/TFRS’lerde değerlendirme ölçüsü olarak tarihi maliyet esasının benimsenmesi ve bu yöntemin avantaj ve dezavantajlarını incelenerek tarihi maliyetten ödün vermeden karma bir değerlendirme ölçüm sistemi oluşturulmuştur. UMSK (Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu) tarafından yayınlanmış olan standartlarda ilk kayda almada genel itibarıyla tarihi maliyet esasını benimsenirken, ilk muhasebeleştirilmeden sonraki ölçümlerde çoğunlukla cari değer esasının dikkate alındığı görülmektedir. Cari değer esasından kasıt, ilgili varlığın ya da borcun gerçeğe uygun değer ölçüsü olarak öne çıkmaktadır. Başka bir ifadeyle, TMS/TFRS’lerde gerçeğe uygun değer ölçüsü, tarihi maliyet esasını için bir alternatif değil, tamamlayıcı bir değerlendirme ölçüsü olarak benimsenmiştir (Arsoy, 2012: 21).

I. GERÇEĞE UYGUN DEĞER

Gerçeğe uygun değer ölçümünün tanımı birçok standartta yer almakla birlikte TFRS 13 Gerçeğe Uygun Değer Standardı gerçeğe uygun değeri “ölçüm tarihinde, piyasa katılımcıları arasında, olağan bir işlemde, bir varlığın satışından elde edilecek ya da bir borcun devrinde ödenecek fiyat” şeklinde tanımlar (TFRS 13, paragraf: 9). Gerçeğe uygun değer, hissedarların cari piyasa fiyatlarına dayanan varlıklarının (hisse senetleri) değerini bilmesine ve işletmenin cari dönem finansal raporuna bakılarak işletmenin gelecekteki tahminlerini ölçebilmesine olanak sağlamaktadır. Gerçeğe uygun değer muhasebesi aynı zamanda işletme ortaklarına ait varlıkların düzenli bir şekilde elden çıkarılmasına bağlı olarak, satıştan elde edilen getiri hakkında değerlendirme yapabilmeye olanak sağlamaktadır (Tkachuk, 2019: 179–180).

Bir varlığın ya da borcun gerçeğe uygun değeri tespit edilirken bazı varlık ve borçlara ilişkin gözlemlenebilir piyasa işlem ya da bilgileri mevcutken, bazı varlık ve borçlar için piyasa verileri veya işlemleri bulunmayabilmektedir. Fakat her iki durum için de gerçeğe uygun değer ölçümünün amacı aynı olup, mevcut piyasa koşulları altında, piyasa katılımcıları arasında, söz konusu varlığın satışına ya da borcun devrine ilişkin olarak ölçüm tarihinde olağan bir işlemde oluşacak fiyatın tahmin edilmesidir. Başka bir ifadeyle, varlığı elinde bulunduran ya da borcu devreden konumda bulunan katılımcının bakış açısıyla ölçüm tarihinde oluşan *çıkış fiyatıdır* (TFRS 13, paragraf: 2).

I.1. Literatür

Akbaba (2015) çalışmasında; 2015 yılında Borsa İstanbul’da işlem gören ve tarım, orman ve balıkçılık faaliyetinde bulunan 4 işletmenin finansal raporlarını inceleyerek canlı varlıklara ilişkin değerlemelerde kullandıkları esasları, gerekli muhasebe işlemlerini, varlıklar içindeki payının işletmeye olan katkısının neler olabileceğini araştırmıştır. Araştırma sonucunda değerlendirme esası olarak gerçeğe uygun değer yöntemini kullandıkları, devlet teşviklerinden faydalandıkları, bu alanda faaliyet gösteren işletmelerde uzun vadeli canlı varlıkların toplam varlıklar içerisinde daha fazla yer aldığı, yıllar itibari ile canlı varlıkların değerinin arttığı sonucuna ulaşmıştır.

Akpınar (2021) çalışmasında; Borsa İstanbul 100 endeksindeki işletmelerin 2007-2019 yıllarına ilişkin bağımsız denetim raporlarındaki açıklamalarını araştırarak yatırım amaçlı gayrimenkullerde ve maddi duran varlıklarda yeniden değerlendirme yapan işletmeleri araştırmış, araştırma sonucunda ise bu iki varlık türlerinde yeniden değerlendirme yöntemini kullanan işletme sayısında artış olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Busso (2014) çalışmasında, yatırım amaçlı gayrimenkullere odaklanarak Menkul Kıymetler Borsasında yer alan İtalyan, Fransız ve Alman gruplarını ampirik bir araştırma yoluyla UFRS 13’ün ilk uygulamasının gayrimenkul sektöründeki etkilerini doğrulamayı amaçlamıştır. 109 işletmeden örnekleme 90 işletme seçilmiştir. 2013 yılındaki verilerden yararlanarak her bir işletmenin yatırım amaçlı gayrimenkulleri olup olmadığını incelemiştir. İncelenen toplam gayrimenkul işletmesinin %88’inde yatırım amaçlı gayrimenkullere rastlanmıştır. Bunların %75’i gerçeğe uygun değer, %2’ si maliyet yöntemini kullanmışlardır. Ülke olarak ise İtalya’nın %50’si, Almanya’nın %87’si, Fransa’nın ise %69’u gerçeğe uygun değer kullanmıştır. Sonuç olarak yatırım amaçlı gayrimenkuller için gerçeğe uygun değer, örnekleminin %75’i tarafından kullanıldığı için gayrimenkul sektörü içinde yaygın olduğu söylenebilmektedir. Gerçeğe uygun değer kullanan işletmelerin %18’i ve maliyet modelini kullanan işletmelerin %35’i, TFRS 13’e göre zorunlu olan gerçeğe uygun değer hiyerarşisi sınıflandırmasına ilişkin bir açıklamada bulunmamışlardır.

Cebeci (2019) çalışmasında, Borsa İstanbul BİST 100 endeksindeki işletmelerin finansal tablolarına bakılarak içerik analizi yöntemi ile gerçeğe uygun değer hiyerarşisinin kullanım düzeyleri araştırılmış, araştırma sonucunda işletmelerin finansal tablolarında; finansal varlık ve yükümlülüklerini, yatırım amaçlı gayrimenkullerini ve maddi duran varlıklarını gerçeğe uygun değer

yöntemiyle değerledikleri ve finansal tablo dipnotlarında bu kalemlere ilişkin gerçeğe uygun değer hiyerarşisini açıkladıkları tespit edilmiştir.

Çetinkaya (2017) çalışmasında, Türkiye’de faaliyet gösteren ve Borsa İstanbul’da işlem gören 31 gayrimenkul yatırım ortaklığının 2009-2016 yılları arasındaki finansal tablolarında bulunan yatırım amaçlı gayrimenkuller için kullandığı değerlendirme yöntemini tespit etmiş ve bu tespit sonucunda değerlendirme yöntemi olarak gerçeğe uygun değer yöntemini kullanmanın gayrimenkul yatırım ortaklıklarının gelir tablosunda nasıl bir etkisi olduğunu araştırmıştır. Araştırma sonucunda gayrimenkul yatırım ortaklıklarının tüm dönemlerde gerçeğe uygun değer kullanımı %55, maliyet yönteminden gerçeğe uygun değer yöntemine geçiş ise %29 oranında tespit edilmiştir. Yatırım amaçlı gayrimenkullerde gerçeğe uygun değer yöntemini kullanan işletmelerin gelir tablosundaki karlılıklarının arttığı tespit edilmiştir.

Koçyiğit (2013) çalışmasında; Borsa İstanbul’da işlem gören ve SPK’ya tabi 259 şirketin 2012 tarihli finansal tablolarını incelemiş, yatırım amaçlı gayrimenkullere ilişkin muhasebe politikaları ve TMS 40 standardına göre finansal tablolardaki dipnotlarda açıklanması gereken hususların dipnotlarda gösterilip gösterilmediğini ortaya koymuştur. Bu çalışma sonucunda açıklanması zorunlu olan hususların açıklanmasında gerekli özeni göstermedikleri, bunun yanı sıra araştırma yaparken yatırım amaçlı gayrimenkullerde gerçeğe uygun değer kullanımını da incelemiş ve bu varlık türünün izleyen dönemlerde değerlendirme yöntemi olarak işletmelerin %49’unun gerçeğe uygun değer yöntemini uyguladığını ortaya koymuştur.

Merdane (2019) çalışmasında, 2010-2017 yılları arasında BİST’de işlem gören sanayi işletmelerinin maddi duran varlıkları için kullandıkları değerlendirme yöntemini ve bu işletmelerin aktif büyüklük, karlılık ve kaldıraç oranı gibi firmaya ilişkin finansal göstergelerin yeniden değerlendirme yöntemini kullanmasındaki etkisini lojistik regresyon analizi yöntemiyle araştırmıştır. Bu çalışmanın sonucunda maddi duran varlık büyüklüğü ile yeniden değerlendirme yönteminin kullanımı arasında pozitif bir ilişki bulunurken; işletme büyüklüğü, varlıkların getirisi ve kaldıraç oranı ile yeniden değerlendirme yönteminin kullanımı arasında herhangi bir ilişkiye ulaşılamamıştır.

Ozbay (2021) çalışmasında; Borsa İstanbul’da işlem gören 34 gayrimenkul yatırım ortaklığının 2015-2020 yılları arasında bulunan 202 adet bağımsız denetim raporunu içerik analizi yöntemiyle inceleyerek yatırım amaçlı gayrimenkullerin hangi yöntemle değerlendirildiğini ve değerlemede kullanılan seviye girdilerini araştırmıştır. Araştırma sonucunda; bu 34 gayrimenkul yatırım ortaklığının tamamının değerlemede gerçeğe uygun değer yönteminin kullanıldığı, incelenen dönemde seviye 2 girdisinin daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Sundgren ve diğerleri (2013) çalışmasında, Avrupa Birliği’nde kamuya açık gayrimenkul yatırım ortaklıklarında bulunan yatırım amaçlı gayrimenkullerini açıklama kalitesinin ülkeden ülkeye değişip değişmediğini araştırmışlardır. Avrupa Birliği’ndeki 223 işletmeden örnekleme alınan 112 halka açık gayrimenkul yatırım ortaklığının 2009 yılı verileri incelenmiştir. Bu örneklemede İskandinav (Danimarka-Finlandiya-İsveç), Alman (Almanya-Avusturya), İngiliz (İngiltere-İrlanda) ve Fransız(Belçika-Fransa Hollanda-Yunanistan-İtalya-İspanya) kökenli olmak üzere 13 ülkeye ait gayrimenkul yatırım ortaklığı bulunmaktadır. Analiz sonucunda 90 işletme gerçeğe uygun değer yöntemini, 22 işletme ise maliyet yöntemini kullanmıştır. Sonuç olarak; İskandinav ve Alman kökenli işletmelerin, Fransız ve İngiliz kökenli işletmelerden daha fazla gerçeğe uygun değer açıklama kalitesine sahip olduğu tespit edilmiştir.

Taplin ve diğerleri (2014) çalışmalarında, rastgele seçilmiş 96 Çin işletmesinin 2008 yılı finansal tablolarından yola çıkarak işletmelerin yatırım amaçlı gayrimenkullerinde gerçeğe uygun değer kullanımını ve bu yöntemin kullanılma nedenlerini araştırmışlardır. İşletmeler, Şangay ve Shenzhen Borsası’nda işlem gören işletmelerden seçilmiştir. Gerçeğe uygun değer yönteminin kullanılmasını etkileyen faktörler olarak işletmelerin kaldıraç oranı, yöneticiler, kazanç yönetimi, uluslararası bir borsada listelenme durumu gibi çeşitli faktörler analize alınmıştır. Lojistik regresyon analizi sonucunda, Çinli işletmelerin uluslararası bir borsada listelenmeleri, buna bağlı olarak

uluslararası gelire sahip olmaları, işletme kazançlarının ortalama üzerinde dalgalanmaya sahip olması gerçeğe uygun değer kullanımını etkilediği sonucuna varmışlardır.

Türel (2009) çalışmasında ilk olarak içerik analizi yöntemiyle 2008 yılında Borsa İstanbul’da işlem gören halka açık işletmelerin finansal raporlamada gerçeğe uygun değer yönteminin uygulanma düzeyini ve daha sonra ise anket yöntemiyle finansal tablo hazırlayıcıların ve bağımsız denetçilerin finansal raporlamada gerçeğe uygun değer yöntemini uygulamayı ne derece tercih ettikleri ve bu yöntemi tercih etmeleri sonucunda ortaya çıkan muhasebe bilgilerini ne derece yararlı bulduklarını araştırmıştır. Araştırma sonucunda incelenen şirketlerde bulunan canlı varlıklar ve maddi olmayan duran varlıklarda gerçeğe uygun değer yöntemine rastlanmadığı bununla birlikte yatırım amaçlı gayrimenkullerde ve maddi duran varlıklarda bu yöntemin kullanıldığı tespit edilmiştir. Yapılan anket sonucuna göre ise gerçeğe uygun değer yönteminin uygulanmasına olumlu bakılırken, bu yöntemin belirlenmesindeki zorluklar nedeniyle çok tercih edilmediği tespit edilmiştir.

I.II. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, hisse senetleri Borsa İstanbul’da işlem gören imalat sektöründeki işletmelerin 2013-2017 yılları arasında varlıklarını raporlamada kullandığı yöntemlerden biri olan gerçeğe uygun değer yönteminin kullanım düzeyini yıl bazında tespit etmektir. Bu araştırmada içerik analizi kullanılmış olup, Borsa İstanbul’da işlem gören imalat sektöründeki işletmelerin yıllık finansal raporlarından ve dipnotlarından yararlanılmıştır.

I.III. Araştırmanın Kapsamı

Araştırmada Borsa İstanbul’da işlem gören imalat sektöründeki 179 işletmeden 164 işletmenin 2013-2017 yılı verileri kullanılarak analiz yapılmıştır. Araştırmada; Satış Amaçlı Elde Tutulan Duran Varlıklar, Finansal Araçlar (Finansal Yatırımlar ve Türev Araçlar), Maddi Duran Varlıklar, Finansal Kiralama İşlemleri, İştirak ve İş Ortaklıkları, Maddi Olmayan Duran Varlıklar, Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller ve Canlı Varlıklar Standartları çerçevesinde gerçeğe uygun değer yönteminin işletmelere ait bu varlıklarda kullanım düzeyi ortaya konulmuştur.

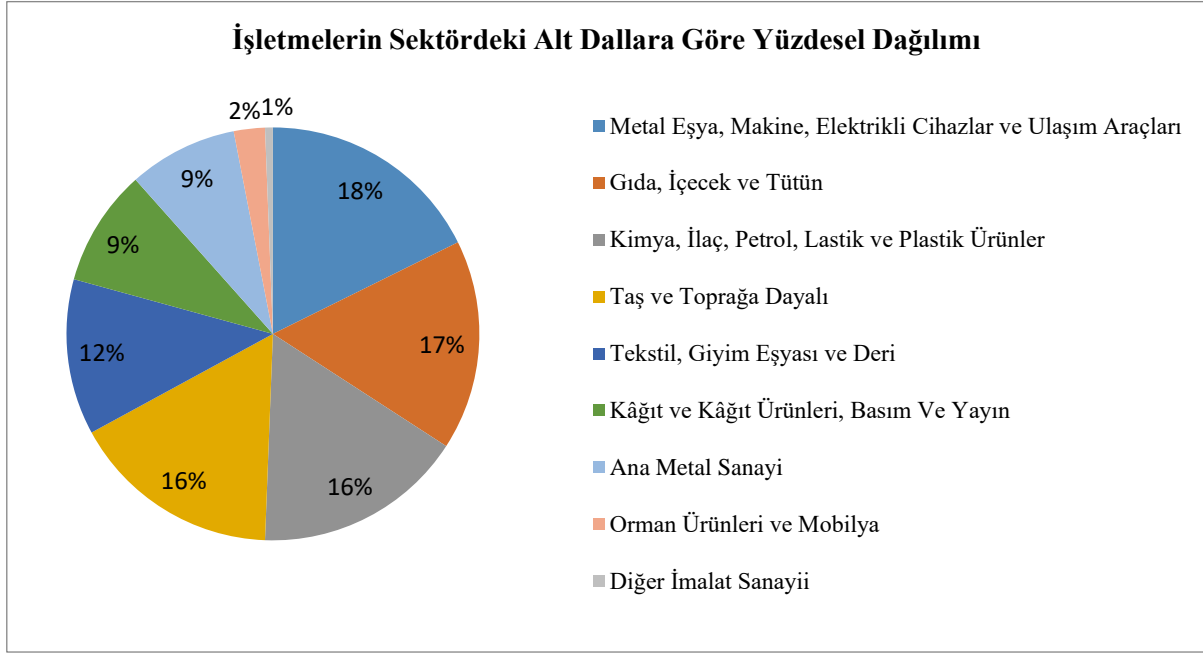
I.IV. Araştırma Kısıtı

Araştırma için 2018 yılındaki Borsa İstanbul’da işlem gören imalat sektörüne bakıldığında sektörün 179 işletmeden oluştuğu gözlenmiştir. Ancak bu işletmelerin 2013-2017 yılları arasındaki mali tablo ve dipnotlarının incelenmesi sonucunda 15 işletme, incelenen yıllara ait veri yetersizliğinden dolayı analiz dışı bırakılmıştır. Finansal tablo ve dipnotlarına ulaşılabilen 164 işletme analiz için uygun görülmüş ve verileri incelenmiştir.

I.V. Veri Analizi

Bu kısımda, Borsa İstanbul’da işlem gören imalat sektöründeki işletmelerin mali tablo ve dipnotları incelenerek elde edilen araştırma verilerine yer verilmektedir. Bu veriler, Kamu Aydınlatma Platformu’nun web sitesinde bulunan işletmelere ait mali tablolar ve dipnotlardan elde edilmiş ve analize uygun hale getirilmiştir. Veriler elde edilirken öncelikle işletmenin ilgili varlığının olup olmadığı tespit edilmiş ve daha sonra bu varlık türü için kullandığı değerlendirme yöntemi tespit edilmiştir.

Borsa İstanbul’da sadece imalat işletmeleri analize dâhil edildiği için işletmeler sektör bazında değil, imalat sektöründeki işletmelerin sektördeki alt dallarına göre yüzdesel dağılımı oluşturulmuş ve Grafik 1’de gösterilmiştir. Grafik 1’e göre analiz kapsamında imalat sektöründeki 164 işletmenin %18’i ile en çok metal eşya, makine, elektrikli cihazlar ve ulaşım araçları dalı yer alırken, %1 ile en az işletmenin yer aldığı sektör alt dalı ise 8 sektör alt dalının dışında kalan diğer imalat sanayiidir.

Grafik 1. İşletmelerin Sektördeki Alt Dallara Göre Dağılımı (%)

I.VI. Analiz Kapsamındaki Varlıkların Gerçeğe Uygun Değer Kullanım Düzeyi

Analiz kapsamında 164 işletmenin mali tablo ve dipnotları incelenmiş olup, işletmelerin yıllara göre varlıklarına gerçeğe uygun değer yöntemini kullanım düzeyi başlıklar halinde açıklanmıştır.

a. Satış amaçlı elde tutulan duran varlıklar

TFRS 5 Satış Amaçlı Elde Tutulan Duran Varlıklar Standardı'na göre, işletmeye ait finansal tablolara yansıtılan duran varlıkların (raporlama dönemi itibariyle 12 aydan fazla bir sürede geri kazanılması beklenen tutarları içeren varlıklar) tamamı ile elden çıkarılacak olan varlık gruplarını kapsamaktadır (TFRS 5, paragraf: 2).

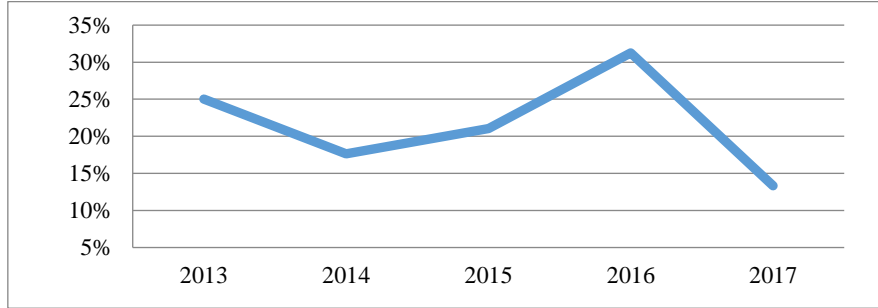
İşletme, satış amaçlı elde tutulan varlık şeklinde sınıflandırılan duran varlığı ya da elden çıkarılacak olan duran varlık grubunu; defter değeri ile satış maliyeti düşülmüş gerçeğe uygun değerinden düşük olanı ile ölçmektedir (TFRS 5, paragraf: 15). Birtakım sebeplerden satış işleminin bir yılı aşan bir sürede gerçekleşmesi durumunda ise işletme, satış maliyetini bugünkü değere indirgeyerek ölçer (TFRS 5, paragraf: 179).

Bu açıklamalara göre incelenen finansal tablo ve dipnotlardan satış amaçlı elde tutulan duran varlığı bulunan işletmelere ilişkin gerçeğe uygun değer kullanım düzeyi yıllar bazında aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 1. Satış Amaçlı Elde Tutulan Duran Varlıklarda Gerçeğe Uygun Değerin Kullanım Düzeyi

	2013	2014	2015	2016	2017	5 Yıllık İşletme Sayısı	En Çok Kullanılan Yıl/Yıllar
Satış Amaçlı Elde Tutulan Duran Varlıklarda GUD Kullanımı	5	3	4	5	2	820	2016
Varlığın Bulunduğu İşletme Sayısı	20	17	19	16	15	87	
Yıllık GUD Kullanımı (%)	%25	%17,65	%21,05	%31,25	%13,33	%10,61	

Tablo 1 ve Grafik 2’deki veriler, 820(164*5) işletme verisi incelendikten sonra satış amaçlı elde tutulan duran varlık türü bulunan 87 işletme üzerinden elde edilmiştir. Tabloya göre satış amaçlı elde tutulan duran varlık türü en fazla 2013 yılında 20 işletmede bulunurken, işletmelerin bu varlık türünde gerçeğe uygun değer yöntemini en fazla kullanımı %31,25 ile 2016 yılında gerçekleşmiştir. İncelenen 820 işletme verisine göre bu varlık türünün işletmelerde bulunma oranı $(87/820*100)$ %10,61 olarak bulunurken, satış amaçlı elde tutulan duran varlığın bulunduğu işletmelerdeki gerçeğe uygun değer kullanım oranı ise $(19/87*100)$ %21,84 olarak bulunmuştur. Bu kullanım sayısı dışında kalanların varlıklarını defter değeri ile değerledikleri görülmektedir.

Grafik 2. Satış Amaçlı Elde Tutulan Duran Varlıklarda Gerçeğe Uygun Değerin Yıllar İtibariyle Kullanımı (%)

b. Finansal araçlar

İşletmenin finansal tablolarına ilk defa yansıtılan finansal varlık ya da yükümlülükler gerçeğe uygun değer ile ölçülür. Gerçeğe uygun değer değişimleri kar-zarara yansıtılan finansal varlık ve yükümlülükler dışında kalanlar ilk ölçümde, bu varlık ya da yükümlülüklerin edinimiyle ya da ihracıyla doğrudan ilişkili olan işlem maliyetleri gerçeğe uygun değerden düşülür ya da gerçeğe uygun değere eklenir (TFRS 9, paragraf: 5.1.1).

İşletme muhasebeleştirilen bir finansal varlığı daha sonraki ölçümlerde aşağıdaki yöntemlerden birini kullanarak ölçer (TFRS 9, paragraf: 5.2.1).

- İtfa edilmiş maliyet yöntemiyle,
- Gerçeğe uygun değerdeki değişimi kapsamlı gelire yansıtarak ya da
- Gerçeğe uygun değerdeki değişimi kar ya da zarara yansıtarak.

Görüldüğü üzere finansal araçlar ilk muhasebeleştirmede gerçeğe uygun değeri kullanmak zorunda kalırken, sonraki muhasebeleştirmede bu tür varlıkları için farklı yöntemler kullanılabilir.

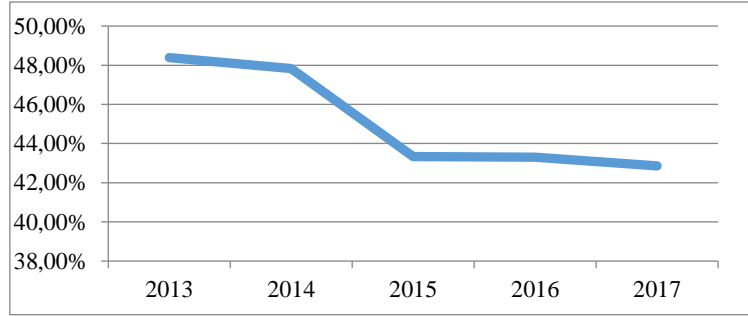
Bu kapsamda finansal araçlar olarak finansal yatırım ve türev araçlar dikkate alınarak sadece bu varlık türleri analiz kapsamına alınmıştır. Finansal yatırım olarak ise işletmeye ait kısa ve uzun vadeli finansal araçlara ilişkin varlıklar göz önüne alınmıştır. Diğer finansal araçların analiz dışı bırakılmasının nedeni, finansal araçların çok geniş bir alanı olması ve bazı finansal araçların verisine ulaşmada zorluk yaşanmasından kaynaklanmaktadır.

Bu açıklamalara göre incelenen finansal tablo ve dipnotlardan finansal yatırım ve türev araçları bulunan işletmelere ilişkin gerçeğe uygun değer kullanım düzeyi yıllar bazında aşağıdaki tablolarda ayrı ayrı yer almaktadır.

Tablo 2. Finansal Yatırımlarda Gerçeğe Uygun Değerin Kullanım Düzeyi

	2013	2014	2015	2016	2017	5 Yıllık İşletme Sayısı	En Çok Kullanılan Yıl/Yıllar
Finansal Yatırımlarda GUD Kullanımı	45	44	39	42	42	820	2013
Varlığın Bulunduğu İşletme Sayısı	93	92	90	97	98	470	
Yıllık Gerçeğe Uygun Değer Kullanımı (%)	%48,39	%47,83	%43,33	%43,30	%42,86	%57,32	

Tablo 2’deki veriler 820(164*5) işletme verisi incelendikten sonra finansal yatırımı bulunan 470 işletme üzerinden elde edilmiştir. Tablodaki veriler incelendiğinde finansal varlığın en fazla bulunduğu yıl 2017 yılı olmasına rağmen, finansal yatırımlarda en fazla gerçeğe uygun değer kullanımı (45/93*100) %48,39 ile 2013 yılında gerçekleşmiştir. İncelenen 820 işletme verisine göre bu varlık türünün işletmelerde bulunma oranı (470/820*100) %57,32 iken, finansal yatırımların bulunduğu işletmelerdeki gerçeğe uygun değer kullanım oranı (212/470*100) %45,11 olarak bulunmaktadır. Ayrıca yapılan analiz sonucunda elde edilen verilere göre 31 işletmenin beş yıl boyunca finansal yatırımlarda gerçeğe uygun değer yöntemini kullandığı tespit edilmiştir.

Grafik 3. Finansal Yatırımlarda Gerçeğe Uygun Değerin Yıllar İtibariyle Kullanımı (%)

Yukardaki grafikte ise finansal yatırımlarda yıllar itibariyle gerçeğe uygun kullanım düzeyi oranları görsel olarak verilmiştir. Grafığe göre 2013 ve 2014 yılında kullanım oranı birbirine yakın iken 2015 yılına geçtiğinde kullanım düzeyi oranında düşüş görülmektedir. 2016 yılından sonra ise gerçeğe uygun değer kullanım düzeyinde azalma olduğu görülmektedir.

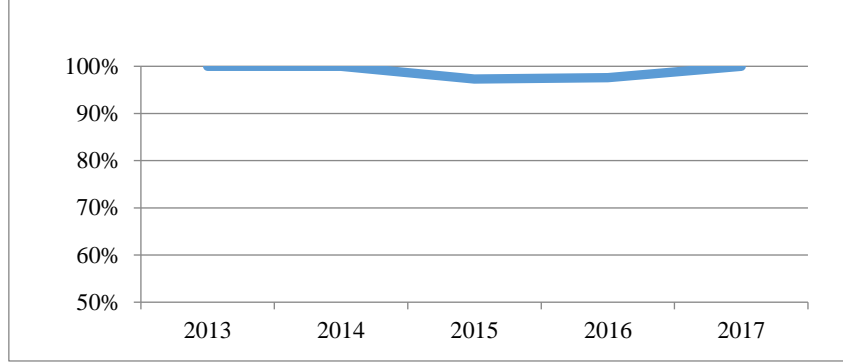
Tablo 3. Türev Araçlarda Gerçeğe Uygun Değerin Kullanım Düzeyi

	2013	2014	2015	2016	2017	5 Yıllık İşletme Sayısı	En Çok Kullanılan Yıl
Türev Araçlarda GUD Kullanımı	35	39	36	40	49	820	2013, 2014 ve 2017
İlgili Varlığın Bulunduğu İşletme Sayısı	35	39	37	41	49	201	
Yıllık Gerçeğe Uygun Değer Kullanımı (%)	%100	%100	%97,30	%97,56	%100	%24,51	

Tablo 3’teki veriler 820(164*5) işletme verisi incelendikten sonra türev varlık türü bulunan 201 işletme üzerinden elde edilmiştir. Tablo 3’de görüldüğü gibi türev araçlarda en fazla gerçeğe uygun değer kullanımı %100 ile 2013, 2014 ve 2017 yılında görülmekte ve bunun nedeni ise türev araçları

bulunan işletmelerin tamamının bu varlık türü için gerçeğe uygun değer yöntemini kullanmasından dolayı olduğu söylenebilir. İncelenen 820 işletme verisine göre bu varlık türünün işletmelerde bulunma oranı $(201/820*100)$ %24,51 olarak bulunurken, türev araçların bulunduğu işletmelerdeki gerçeğe uygun değer kullanım oranı $(199/201*100)$ %99,00 olarak bulunmaktadır. Ayrıca yapılan analiz sonucunda elde edilen verilere göre 22 işletmenin beş yıl boyunca türev araçlarda gerçeğe uygun değer yöntemini kullandığı tespit edilmiştir.

Grafik 4. Türev Araçlarda Gerçeğe Uygun Değerin Yıllık İtibariyle Kullanımı (%)

Yukardaki grafikte ise türev araçlarda gerçeğe uygun değer kullanım düzeyi oranları yıllar itibariyle görsel olarak verilmiştir. Grafığe göre 2013 ve 2014 yılında kullanım oranı aynı iken 2015 yılına geçtiğinde türev araçlarda ve gerçeğe uygun değer kullanım oranında azalma olduğu için genel kullanım düzeyi oranında düşüş görülmektedir. 2016 yılında gerçeğe uygun değer kullanımında küçük bir artışın olduğu, 2017 yılında ise tekrar %100 düzeyine ulaştığı, yani türev araçları bulunan işletmelerin tamamının bu tür varlığını gerçeğe uygun değer ile değerlediği söylenebilir.

c. Maddi duran varlıklar

Maddi duran varlıklar, mal veya hizmet üretimi veya arzında kullanılmak, varlığın kiraya verilmesinde veya idari amaçlarda kullanılması için işletmenin elinde tuttuğu ve bir dönemden fazla kullanılması öngörülen fiziki kalemlerden oluşmaktadır (TMS 16, paragraf: 6).

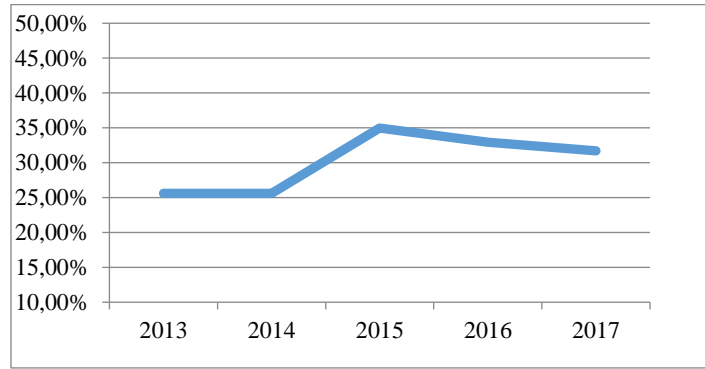
Bir maddi duran varlık kaleminin varlık olarak muhasebeleştirilmesi koşullarını sağlaması durumunda ilgili varlık maliyet bedelinden ölçülür (TMS 16, paragraf: 15). İşletme, ilk muhasebeleştirmeden sonraki ölçümler için maliyet modeli ya da yeniden değerlendirme modelini seçer ve bu seçtiği yöntemi ilgili maddi duran varlık sınıfındaki tüm varlıklar için uygular (TMS 16, paragraf: 29).

Bu açıklamalar çerçevesinde finansal tablo ve dipnotlardan elde edilen verilere göre maddi duran varlıkları bulunan işletmelere ilişkin gerçeğe uygun değer kullanım düzeyi yıllar bazında aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 4. Maddi Duran Varlıklarda Gerçeğe Uygun Değerin Kullanım Düzeyi

	2013	2014	2015	2016	2017	5 Yıllık İşletme Sayısı	En Çok Kullanılan Yıl/Yıllar
Maddi Duran Varlıklarda GUD Kullanımı	42	42	57	54	52	820	2015
Varlığın Bulunduğu İşletme Sayısı	164	164	163	164	164	819	
Yıllık Gerçeğe Uygun Değer Kullanımı (%)	%25,61	%25,61	%34,97	%32,93	%31,71	%99,88	

Tablo 4’deki veriler 820(164*5) işletme verisi incelendikten sonra maddi duran varlık türü bulunan 819 işletme üzerinden elde edilmiştir. Tabloya göre maddi duran varlıklar için gerçeğe uygun değer kullanım düzeyi %34,97 ile en fazla 2015 yılında gerçekleşirken, en düşük kullanım ise %25,61 ile 2013 ve 2014 yıllarında gerçekleşmiştir. İncelenen işletme verilerine göre maddi duran varlıkların işletmede bulunma oranı $(819/820*100)$ %99,88 iken, maddi duran varlıkların bulunduğu işletmelerdeki gerçeğe uygun değer kullanım oranı ise $(247/819*100)$ %30,16 olarak bulunmaktadır. 2008 yılında yapılan çalışmada ise Borsa İstanbul’da işlem gören 30 işletme incelenmiş, bunlardan 3 işletmenin(%10) maddi duran varlıkları için gerçeğe uygun değer yöntemini tercih ettikleri tespit edilmiştir (Türel, 2009: 88). Buna göre bu varlık türü için 2008 yılından bu yana gerçeğe uygun değer yönteminin uygulanma düzeyinin arttığı söylenebilir. Bu kullanım sayısı dışında kalanların varlıklarını maliyet değeri ile değerledikleri görülmektedir. Ayrıca incelenen imalat sektöründeki 22 işletmenin beş yıl boyunca maddi duran varlıklarında gerçeğe uygun değer yöntemini kullandığı tespit edilmiştir.

Grafik 5. Maddi Duran Varlıklarda Gerçeğe Uygun Değerin Yıllar İtibariyle Kullanımı (%)

Grafik 5’te ise maddi duran varlıklarda gerçeğe uygun değerın yıllar itibariyle kullanım oranlarına görsel olarak yer verilmiştir. Bu grafiğe göre; 2013 ve 2014 yıllarında aynı düzeyde devam eden gerçeğe uygun değer kullanım oranı, 2015 yılına geçtiğinde kullanım oranında artış görülmekte ve 2017 yılına kadar bu artışın azalarak devam ettiği görülmektedir.

d. Finansal kiralama işlemleri

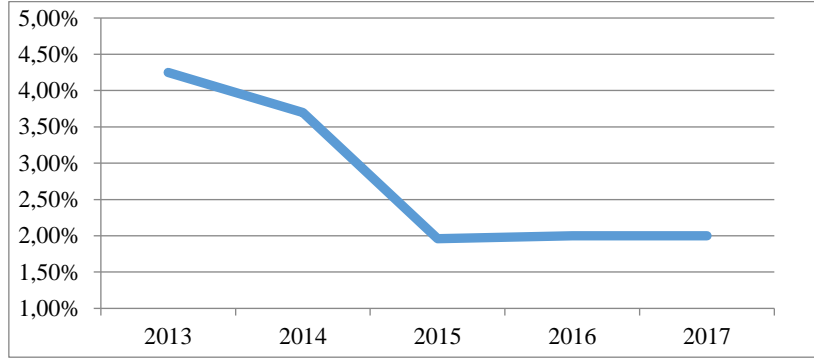
Bir varlığın sahibi olunmasından kaynaklı her türlü risklerin ve yararların karşı tarafa devredildiği sözleşmeye finansal kiralama denilmektedir. Kiracı, finansal kiralama işlemlerini kiralama süresinin başlangıcında, kiralama sözleşmesinin başında tespit edilen gerçeğe uygun değer veya asgari kira ödemelerinin bugünkü değerinden düşük olanıyla bilançoda (finansal durum tablosu) varlık ve borç olarak muhasebeleştirir (TMS 17, paragraf: 20).

Bu açıklamalar çerçevesinde finansal tablo ve dipnotlardan elde edilen verilere göre finansal kiralama işlemleri yapan işletmelerin bu işlem için uyguladıkları gerçeğe uygun değer kullanım düzeyi yıllar bazında aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 5. Finansal Kiralama İşlemlerinde Gerçeğe Uygun Değerin Kullanım Düzeyi

	2013	2014	2015	2016	2017	5 Yıllık İşletme Sayısı	En Çok Kullanılan Yıl/Yıllar
Finansal Kiralama İşlemlerinde GUD Kullanımı	2	2	1	1	1	820	2013
Varlığın Bulunduğu İşletme Sayısı	47	54	51	50	50	252	
Yıllık Gerçeğe Uygun Değer Kullanımı (%)	%4,25	%3,70	%1,96	%2	%2	%30,73	

Tablo 5’ deki veriler 820(164*5) işletme verisi incelendikten sonra finansal kiralama işlemleri bulunan 252 işletme üzerinden elde edilmiştir. Tablodaki veriler incelendiğinde imalat sektöründeki işletmelerin çoğunun analiz kapsamındaki diğer varlık türlerine göre finansal kiralama ile ilgili işlemlerde gerçeğe uygun değer yöntemini kullanmadığı görülmektedir. Yine de tablodaki verilerden yola çıkılarak en fazla gerçeğe uygun değer kullanımı %4,25 ile 2013 yılında gerçekleşmiştir. Ayrıca imalat sektöründe bu varlık türünün bulunma oranı $(252/850*100)$ %30,73 iken, finansal kiralama işlemlerinin bulunduğu işletmelerdeki gerçeğe uygun değer kullanım oranı $(7/252*100)$ %2,78 olarak bulunmaktadır.

Grafik 6. Finansal Kiralama İşlemlerinde Gerçeğe Uygun Değerin Yıllar İtibariyle Kullanımı (%)

Grafik 6’da ise finansal kiralama işlemlerinde gerçeğe uygun değerın yıllar itibariyle kullanım oranlarına görsel olarak yer verilmiştir. Bu grafiğe göre gerçeğe uygun değer kullanım oranı 2013 yılında diğer yıllara göre en yüksek orana sahipken, 2014 yılından 2015 yılına kadar düşüş olduğu, 2015 yılından sonra ise gerçeğe uygun değer kullanım oranının aynı oranda devam ettiği görülmektedir.

e. İştirak ve iş ortaklıkları

Yatırım yapılan işletmede önemli etkisi bulunan ya da yatırım yapılan işletme üzerinde müşterek kontrol bulunan işletme, iştirak ya da iş ortaklığında bulunan yatırımlarını öz kaynak yöntemini uygulayarak muhasebeleştirir (TMS 28, paragraf: 16).

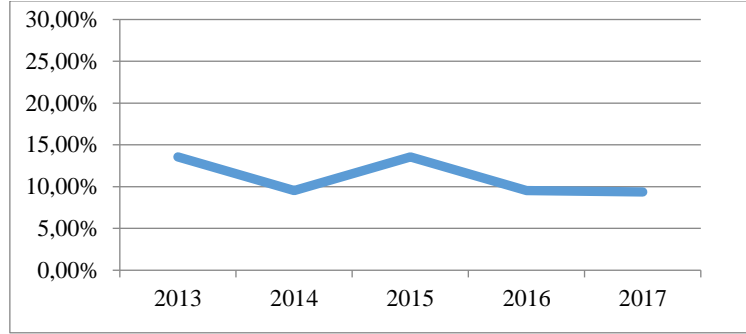
Bazı istisna durumlarda ise iştirak ve iş ortaklıklarındaki yatırımlar, öz kaynak yöntemi dışında gerçeğe uygun değer farkı kar ya da zarara yansıtılan olarak muhasebeleştirilebilmektedir (TMS 28, paragraf: 18).

Bu açıklamalar çerçevesinde finansal tablo ve dipnotlardan elde edilen verilere göre iştirak ve iş ortaklıkları bulunan işletmelere ilişkin gerçeğe uygun değer kullanım düzeyi yıllar bazında aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 6. İştirak ve İş Ortaklıklarında Gerçeğe Uygun Değerin Kullanım Düzeyi

	2013	2014	2015	2016	2017	5 Yıllık İşletme Sayısı	En Çok Kullanılan Yıl/Yıllar
İştirak ve İş Ortaklıklarında GUD Kullanımı	8	6	8	6	6	820	2013 ve 2015
Varlığın Bulunduğu İşletme Sayısı	59	63	59	63	64	308	
Yıllık Gerçeğe Uygun Değer Kullanımı (%)	%13,56	%9,52	%13,56	%9,52	%9,37	%37,56	

Tablo 6’ daki veriler 820(164*5) işletme verisi incelendikten sonra iştirak ve iş ortaklıkları bulunan 308 işletme üzerinden elde edilmiştir. Tablo 12’deki veriler incelendiğinde iştirak ve iş ortaklıklarında gerçeğe uygun değer kullanımı en fazla %13,56 ile 2013 ve 2015 yıllarında gerçekleşmiştir. Ayrıca incelenen imalat sektöründeki işletmelerde bu varlık türünün bulunma oranı (308/820*100) %37,56 iken, iştirak ve iş ortaklıklarının bulunduğu işletmelerdeki gerçeğe uygun değer kullanım oranı (34/308*100) %11,04 olarak bulunmaktadır. Bu kullanım düzeyi dışında kalan işletmelerin bu varlık için öz kaynak yöntemini kullandıkları görülmüştür.

Grafik 7. İştirak ve İş Ortaklıklarında Gerçeğe Uygun Değerin Yıllar İtibariyle Kullanımı(%)

Grafik 7’de ise iştirak ve iş ortaklıklarında gerçeğe uygun değerın yıllar itibariyle kullanım oranlarına görsel olarak yer verilmiştir. Buna göre 2013 yılında %13,56 düzeyinde bir gerçeğe uygun değer kullanımını bulunurken, 2014 yılında bu varlık türünün artmasına rağmen kullanım oranında düşüş olması nedeniyle 2014 yılında kullanım düzeyinde bir azalma görülmektedir. 2015 yılında tekrar 2013 yılı kullanım oranına ulaşırken bu yıldan sonra 2017 yılına kadar azalarak devam ettiği görülmektedir.

f. Maddi olmayan duran varlıklar

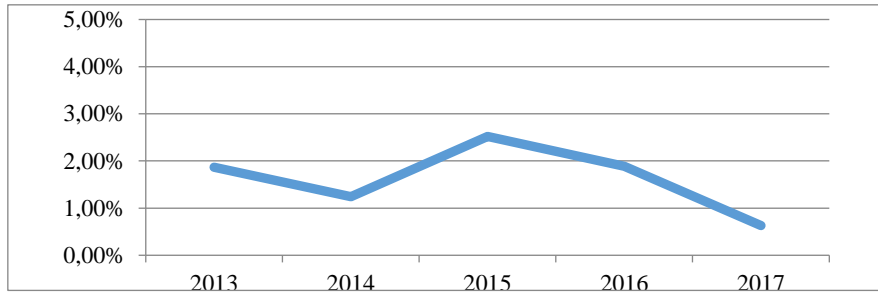
TMS 38 standardında geçen maddi olmayan duran varlık tanımı, fiziksel özelliği bulunmayan tanımlanabilir parasal olmayan varlık şeklindedir (TMS 38, paragraf: 9). Maddi olmayan duran varlıklar, işletmeye ilk olarak alındığında maliyet bedeliyle muhasebeleştirilir (TMS 38, paragraf: 24). Bir işletme, ilk muhasebeleştirilmesinden sonrasındaki ölçümlerinde ya maliyet yöntemiyle devam eder ya da GUD yöntemini kullanır. Varlık, gerçeğe uygun değer yöntemi kullanılarak muhasebeleştirilirse, aktif piyasaları bulunmadığı durum dışında, aynı gruptaki diğer tüm varlıklar da yine bu yöntemle muhasebeleştirilir (TMS 38, paragraf: 72).

Bu açıklamalar çerçevesinde finansal tablo ve dipnotlardan elde edilen verilere göre maddi olmayan duran varlıkları bulunan işletmelere ilişkin gerçeğe uygun değer kullanım düzeyi yıllar bazında aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 7. Maddi Olmayan Duran Varlıklarda Gerçeğe Uygun Değerin Kullanım Düzeyi

	2013	2014	2015	2016	2017	5 Yıllık İşletme Sayısı	En Çok Kullanılan Yıl/Yıllar
Maddi Olmayan Duran Varlıklarda GUD Kullanımı	3	2	4	3	1	820	2015
Varlığın Bulunduğu İşletme Sayısı	160	161	159	159	158	797	
Yıllık Gerçeğe Uygun Değer Kullanımı (%)	%1,87	%1,24	%2,52	%1,89	%0,63	%97,19	

Tablo 7’ deki veriler, 820(164*5) işletme verisi incelendikten sonra maddi olmayan duran varlıkları bulunan 797 işletme üzerinden elde edilmiştir. Bu tabloya göre maddi olmayan duran varlıklarında diğer yıllara göre en fazla gerçeğe uygun değer yöntemi kullanımının %2,52 ile 2015 yılında gerçekleştiği görülmektedir. Ayrıca incelenen imalat sektöründeki işletmelerde bu varlık türünün bulunma oranı $(797/820*100)$ %97,19 iken, maddi olmayan duran varlıkların bulunduğu işletmelerdeki gerçeğe uygun değer kullanım oranı $(13/797*100)$ %1,63 olarak bulunmaktadır. Bu kullanım sayısı dışında kalan işletmelerin maddi olmayan duran varlıklarını maliyet yöntemi ile değerledikleri görülmektedir. 2008 yılında yapılan çalışmada ise Borsa İstanbul’da işlem gören 30 işletme incelenmiş ve hiçbirinin maddi olmayan duran varlıklar için gerçeğe uygun değer yöntemini uygulamadıkları tespit edilmiştir (Türel, 2009: 89). Buna göre bu varlık türü için 2008 yılından bu yana gerçeğe uygun değer yönteminin çok düşük bir seviye de olsa uygulandığı söylenebilir.

Grafik 8. Maddi Olmayan Duran Varlıklarda Gerçeğe Uygun Değerin Yıllar İtibariyle Kullanımı (%)

Grafik 8’de ise maddi olmayan duran varlıklarda gerçeğe uygun değerın yıllar itibariyle kullanım oranlarına görsel olarak yer verilmiştir. Buna göre 2013 yılından 2014 yılına geçerken gerçeğe uygun değer kullanım oranında düşüş yaşandığı, 2014 yılından sonra tekrar artışa geçmesine rağmen 2015 yılından sonra kullanım oranındaki düşüşün 2017 yılına kadar devam ettiği görülmektedir.

g. Yatırım amaçlı gayrimenkuller

TMS 40 standardının tanımına göre yatırım amaçlı gayrimenkuller, kira geliri veyahut değer artış kazancı veya her ikisini de birlikte elde etmek için sahibi ya da finansal kiralama sözleşmesine göre kiracı tarafından elde tutulan gayrimenkuller (arsa ya da bina veya binanın bir kısmı ya da her ikisi)dir (TMS 40, paragraf: 5).

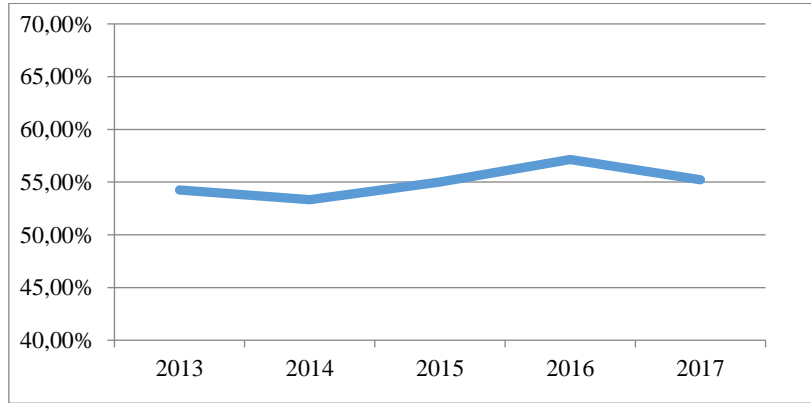
İşletme, yatırım amaçlı gayrimenkul maliyetlerini, ilgili maliyetler oluştuğu anda değerlendirir. Yatırım amaçlı gayrimenkullerin ilk muhasebeleştirilmesi, işlem maliyetlerinin de dâhil edildiği maliyet bedeli ile ölçülmektedir. Başlangıçta maliyet ile ölçülen yatırım amaçlı gayrimenkuller için muhasebeleştirilme sonrasında iki seçenek sunulmaktadır (TMS 40, paragraf: 20). İşletme bu gayrimenkullerini ya maliyet yöntemiyle değerlemeye devam eder ya da gerçeğe uygun değer yöntemiyle değerlemeyi kullanır. Kullandığı yöntemle bağlı kalmadan diğer yatırım amaçlı gayrimenkullerin tamamında gerçeğe uygun değer ya da maliyet yöntemini uygulayabilir (TMS 40, paragraf: 32A).

Bu açıklamalar çerçevesinde finansal tablo ve dipnotlardan elde edilen verilere göre yatırım amaçlı gayrimenkulleri bulunan işletmelerin gerçeğe uygun değer kullanım düzeyi yıllar bazında aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 8. Yatırım Amaçlı Gayrimenkullerde Gerçeğe Uygun Değerin Kullanım Düzeyi

	2013	2014	2015	2016	2017	5 Yıllık İşletme Sayısı	En Çok Kullanılan Yıl/Yıllar
Yatırım Amaçlı Gayrimenkullerde GUD Kullanımı	32	32	33	36	37	820	2016
Varlığın Bulunduğu İşletme Sayısı	59	60	60	63	67	309	
Yıllık Gerçeğe Uygun Değer Kullanımı (%)	%54,24	%53,33	%55	%57,14	%55,22	%37,68	

Tablo 8’deki veriler, 820(164*5) işletme verisi incelendikten sonra yatırım amaçlı gayrimenkulleri bulunan 309 işletme üzerinden elde edilmiştir. Bu tabloya göre işletmelerin yatırım amaçlı gayrimenkuller için uyguladıkları gerçeğe uygun değer kullanım düzeyi en fazla %57,14 ile 2016 yılında gerçekleştiği görülmektedir. Buna karşın bu varlık türünde gerçeğe uygun değer kullanım düzeyindeki en düşük kullanım ise %53,33 ile 2014 yılında gerçekleşmiştir. Ayrıca incelenen imalat sektöründeki işletmelerde bu varlık türünün bulunma oranı $(309/820*100)$ %37,68 iken, yatırım amaçlı gayrimenkullerin bulunduğu işletmelerdeki gerçeğe uygun değer kullanım oranı $(170/309*100)$ %55,02 olarak bulunmaktadır. Bu kullanım sayısı dışında kalan işletmelerin yatırım amaçlı gayrimenkullerini maliyet yöntemi ile değerledikleri görülmektedir. Ayrıca incelenen imalat sektöründeki 24 işletmenin beş yıl boyunca yatırım amaçlı gayrimenkullerinde gerçeğe uygun değer yöntemini kullandığı tespit edilmiştir. 2008 yılında yapılan çalışmada ise Borsa İstanbul’da işlem gören 30 işletme incelenmiş, bunlardan 11 işletmenin(%37) yatırım amaçlı gayrimenkuller için gerçeğe uygun değer yöntemini tercih ettikleri tespit edilmiştir (Türel, 2009: 89). Buna göre bu varlık türü için 2008 yılından bu yana gerçeğe uygun değer yönteminin uygulanma düzeyinin arttığı söylenebilir.

Grafik 9. Yatırım Amaçlı Gayrimenkullerde Gerçeğe Uygun Değerin Yıllar İtibariyle Kullanımı (%)

Grafik 9’da ise yatırım amaçlı gayrimenkullerde gerçeğe uygun değerın yıllar itibariyle kullanım oranlarına görsel olarak yer verilmiştir. Buna göre 2013 yılından 2014 yılına geçerken gerçeğe uygun değer kullanım oranında küçük bir düşüş yaşandığı, 2014 yılından 2016 yılına kadar ise sürekli bir artış olmasına rağmen 2017 yılında tekrar bir düşüş olduğu görülmektedir.

h. Canlı varlıklar

Yaşayan bitki ya da hayvanlar canlı varlık olarak nitelendirilmektedir. Taşıyıcı bitkilerde yetişen ürünler canlı varlık kapsamındadır (TMS 41, paragraf: 5). İlk muhasebeleştirilmede ve her raporlama dönemi sonrasında canlı varlıklar, gerçeğe uygun değer güvenilir bir biçimde ölçülemediği durumlar dışında, satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değer ile ölçülür (TMS 41, paragraf: 12). İşletmedeki canlı varlıklardan meydana gelen tarımsal ürünler ise yine, hasat anında, satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değer ile ölçülmektedir (TMS 41, paragraf: 13).

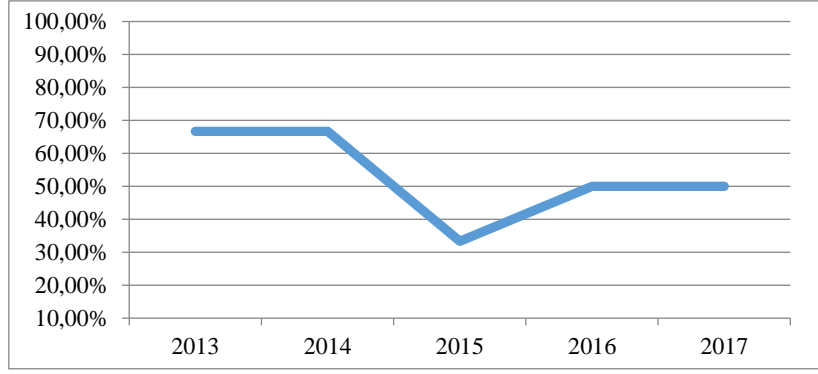
Canlı varlıklara ilişkin kote edilmiş piyasa fiyatı bulunmayan ve gerçeğe uygun değer ile ilgili alternatif ölçümlerin güvenilir olmayacağı açık bir şekilde anlaşılması durumunda canlı varlıklar, birikmiş amortisman ile birikmiş değer düşüklüğü karşılıkları düşüldükten sonraki maliyet değeriyle ölçülür (TMS 41, paragraf: 30).

Bu açıklamalar çerçevesinde finansal tablo ve dipnotlardan elde edilen verilere canlı varlıkları bulunan işletmelerin gerçeğe uygun değer kullanım düzeyi yıllar bazında aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 9. Canlı Varlıklarda Gerçeğe Uygun Değerin Kullanım Düzeyi

	2013	2014	2015	2016	2017	5 Yıllık İşletme Sayısı	En Çok Kullanılan Yıl/Yıllar
Canlı Varlıklarda GUD Kullanımı	2	2	1	2	2	820	2013 ve 2014
Varlığın Bulunduğu İşletme Sayısı	3	3	3	4	4	17	
Yıllık Gerçeğe Uygun Değer Kullanımı (%)	%66,67	%66,67	%33,33	%50	%50	%2,07	

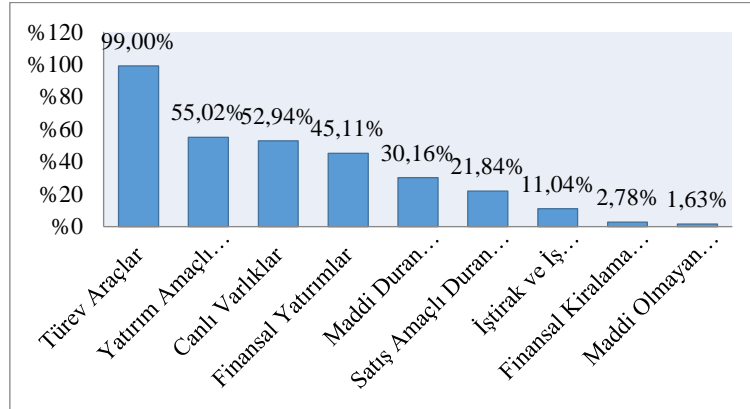
Tablo 9'daki veriler, 820(164*5) işletme verisi incelendikten sonra canlı varlıkları bulunan 17 işletme üzerinden elde edilmiştir. Bu tabloya göre incelenen imalat işletmelerinde bu tür varlık türünün bulunma oranı $(17/820*100)$ %2,07 iken, canlı varlıkların bulunduğu işletmelerdeki gerçeğe uygun değer kullanım oranı $(9/17*100)$ %52,94 olarak bulunmaktadır. 2008 yılında yapılan çalışmada ise Borsa İstanbul'da işlem gören ve canlı varlığı bulunan 4 işletme incelenmiş, bunlardan hiçbirinin canlı varlıklar için gerçeğe uygun değer yöntemini uygulamadıkları tespit edilmiştir (Türel, 2009: 90). Ancak 2013 yılında TFRS 13 standardının yayınlanmasıyla bazı durumlar dışında canlı varlıklar için gerçeğe uygun değer yönteminin kullanılması gerekliliğinden dolayı bu yıldan itibaren bu varlık türü için gerçeğe uygun değer yönteminin uygulanma düzeyinin arttığı söylenebilir. Analizdeki en düşük varlık sayısının canlı varlıklarda görülmesinin nedeni ise analiz kapsamında incelenen imalat sektöründeki işletmelerin çok az bir kısmının canlı varlıklar alanında faaliyet göstermesi ve faaliyet gösteren bu işletmelerin de bir kısmının canlı varlığını maliyet değeriyle ölçmesindedir.

Grafik 10. Canlı Varlıklarda Gerçeğe Uygun Değerin Yıllar İtibariyle Kullanımı (%)

Grafik 10'da ise canlı varlıklarda gerçeğe uygun değerın yıllar itibariyle kullanım oranlarına görsel olarak yer verilmiştir. Bu grafiğe göre 2013 ve 2014 yıllarında gerçeğe uygun değer kullanım oranı aynı düzeyde devam ederken, 2015 yılında gerçeğe uygun değer kullanan bir işletmenin değerlendirme yöntemini değiştirmesinden dolayı bir düşüş olduğu görülmekte ve 2016 yılında tekrar bir artış göstererek 2017 yılını da aynı düzeyde tamamladığı görülmektedir.

I.VII. Analiz Sonucunda Elde Edilen Diğer Veriler

Grafik 11. Varlık Bazında Gerçeğe Uygun Değer Kullanım Oranları

Grafik 11'deki değerler, her varlık için ilgili varlığın bulunduğu işletme sayısı kadar işletme verisiyle oluşturulmuştur. Buna göre türev araçları bulunan 201 adet işletme verisiyle oluşturulan işletmelerin %99'u varlıklarını gerçeğe uygun değer ile değerlendirmişlerdir. Ardından yatırım amaçlı gayrimenkulleri bulunan 309 adet işletme verisiyle oluşturulan işletmelerin %55,02'si gerçeğe uygun değer yöntemini tercih etmişlerdir. Grafikteki diğer varlıklar olan Finansal Yatırımlar 470, Canlı Varlıklar 17, Maddi Duran Varlıklar 819, Satış Amaçlı Elde Tutulan Duran Varlıklar 87, İştirak ve İş Ortaklıkları 308, Finansal Kiralama İşlemleri 252 ve Maddi Olmayan Duran Varlıklar 797 işletme verisi üzerinden elde edilmiştir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bu çalışma, ülkemizdeki işletmelerin finansal raporlamada bir varlığın ya da borcun muhasebeleştirilmesinde gerçeğe uygun değeri, maliyet yöntemine veya diğer değerlendirme yöntemlerine göre ne düzeyde kullandıklarının belirlenmesi amaçlanmıştır.

Çalışmada Borsa İstanbul'da imalat sektöründe faaliyet gösteren 164 işletmenin 2013-2017 mali verileri Kamu Aydınlatma Platformu'nun internet adresinden yararlanılarak elde edilmiştir. Çalışmada analiz yapılmadan önce her bir imalat işletmesine ait 9 varlık türü bulunmakla birlikte her bir varlığın beş yıllık verileri incelenerek bu varlık türlerinde gerçeğe uygun değer yönteminin kullanılıp kullanılmadığı tespit edilmiştir. Bu varlık türleri; Satış Amaçlı Elde Tutulan Duran Varlıklar, Finansal Yatırımlar, Türev Araçlar, Finansal Kiralama İşlemleri, Maddi Duran Varlıklar, Maddi Olmayan Duran Varlıklar, İştirak ve İş Ortaklıkları, Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller ve Canlı Varlıklar'dır.

Yapılan araştırma sonucunda, analizdeki işletme- yıl verilerine göre beş yıl boyunca ilgili varlığın değerlemesinde gerçeğe uygun değer yönteminin en fazla tercih edildiği varlık türleri sırasıyla türev araçlar, yatırım amaçlı gayrimenkuller, canlı varlıklar ve son olarak da finansal yatırımlar şeklinde tespit edilmiştir.

Ayrıca bu çalışma ile daha önce üzerinde çok fazla araştırma yapılmayan varlıklar(satış amaçlı elde tutulan varlıklar, finansal varlıklar, finansal kiralama işlemleri ve iştirak ve iş ortaklıkları) için gerçeğe uygun değer yönteminin tercih edilme düzeyleri incelenmiş olup bu alandaki çalışma genişletilerek literatüre katkı sağlanmıştır.

KAYNAKÇA

- Akbaba, A. N. B. (2015). Canlı varlıkların değerlendirilmesi, muhasebeleştirilmesi ve raporlanması: Borsa İstanbul'da (BIST) kayıtlı tarım, orman ve balıkçılık alanında faaliyet gösteren işletmelerde analiz, *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(2), 82–106.
- Akpınar, A. (2021). Maddi duran varlıklarda ve yatırım amaçlı gayrimenkullerde muhasebeleştirme ve değerlendirme-BIST 100 endeksindeki firmaların yeniden değerlemeye ilişkin uygulamaları. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(24), 354–374.
- Arsoy, P. A. (2012). Muhasebe standartlarında ölçüm süreci ve ölçüm esasları. *Bursa Bilanço Dergisi*, 140, 5–21. <http://www.bilancodergisi.com/dergi/?sayi=140>
- Busso, D. (2014). Does IFRS 13 improve the disclosure of the fair value measurement? an empirical analysis of the real estate sector in europe, *GSTF Journal on Business Review (GBR)*, 3(4).
- Cebeci, Y. (2019). *Finansal raporlamada TFRS 13 gerçeğe uygun değer ölçümü standardının uygulanması ve Borsa İstanbul'da işlem gören şirketlerde gerçeğe uygun değer hiyerarşisinin kullanımı üzerine bir araştırma* (Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çetinkaya, N. (2017). Yatırım amaçlı gayrimenkullerin değerlendirilmesinde gerçeğe uygun değer tespiti ve Türkiye'deki uygulamaların değerlendirilmesi. *İktisadi İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi*, 2(4), 69–83.
- Koçyiğit, Ç. S. (2013). İMKB'de işlem gören şirketlerde finansal tablo dipnotlarında açıklanan muhasebe politikalarının TMS 40 (Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller Standardı) açısından değerlendirilmesi. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 5(4), 254–272.
- Merdane, F. E. (2019). *TMS/IFRS'ye göre maddi duran varlıkların muhasebeleştirilmesi ve değerlendirme işlemleri: BİST'te işlem gören imalat sanayi firmaları üzerine bir araştırma*. (Yüksek Lisans Tezi). Mustafa Kemal Üniversitesi, Hatay.
- Ozbay, D. (2021). Fair value hierarchy in valuation of investment properties: Content analysis in Borsa İstanbul. *PressAcademia Procedia (PAP)*, 14, 92–96.
- Sarı, H. (2011). *Türkiye muhasebe standartları ve Türkiye finansal raporlama standartlarında varlıkların dönem sonu işlemleri*. (Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.

- Sundgren, S., Mäki J., & Lopez, A. S. (2013). Cross-country differences in disclosure quality: A study of fair value disclosures by european real estate companies. *Documents de Treball, Universitat Autònoma de Barcelona*.
- Taplin, R., Yuan W., & Brown, A. (2014). The use of fair value and historical cost accounting for investment properties in China. *Australasian Accounting, Business and Finance Journal*, 8(1), 101–113.
- Tkachuk, V. N. (2019). Historical cost and fair value: Advantages, disadvantages, application. *Journal of History Culture and Art Research*, 8(1), 178–179.
- Tokay, S., & Deran, A. H. (2008). Türkiye Muhasebe ve Finansal Raporlama Standartları'nda değerlendirme ölçüleri. *Mali Çözüm Dergisi*, 90, 12–18.
- Türel, A. (2009). *Gerçeğe uygun değer ile raporlama: Ülkemizde algılanması ve uygulanması*. (Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- TFRS 5 Satış Amaçlı Elde Tutulan Duran Varlıklar ve Durdurulan Faaliyetler Standardı. Erişim adresi: www.kgk.gov.tr Erişim tarihi: 15.01.2022
- TFRS 9 Finansal Araçlar Standardı. Erişim adresi: www.kgk.gov.tr Erişim tarihi: 15.01.2022
- TFRS 13 Gerçeğe Uygun Değer Ölçümü Standardı. Erişim adresi: www.kgk.gov.tr Erişim tarihi: 15.01.2022
- TMS 16 Maddi Duran Varlıklar Standardı. Erişim adresi: www.kgk.gov.tr Erişim tarihi: 15.01.2022
- TMS 17 Kiralama İşlemleri Standardı. Erişim adresi: www.kgk.gov.tr Erişim tarihi: 15.01.2022
- TMS 28 İştiraklerdeki ve İş Ortaklıklarındaki Yatırımlar Standardı. Erişim adresi: www.kgk.gov.tr Erişim tarihi: 15.01.2022
- TMS 38 Maddi Olmayan Duran Varlıklar Standardı. Erişim adresi: www.kgk.gov.tr Erişim tarihi: 15.01.2022
- TMS 40 Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller Standardı. Erişim adresi: www.kgk.gov.tr Erişim tarihi: 15.01.2022
- TMS 41 Tarımsal Faaliyetler Standardı. Erişim adresi: www.kgk.gov.tr Erişim tarihi: 15.01.2022

Etik Beyanı : Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara uyulduğunu yazarlar beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde ÖHÜİBF Dergisinin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk çalışmanın yazar(lar)ına aittir.

Yazar Katkıları : :Yazarlar, çalışmanın yazımına eşit katkı koymuştur.

Çıkar Beyanı : Yazarlar arasında çıkar çatışması yoktur.

Ethics Statement : The authors declare that they strictly followed ethical rules in all processes of the study. In case of a contrary situation, ÖHÜİBF Journal has no responsibility and all responsibility belongs to the authors of the study.

Author Contributions : All of the authors equally contributed to the writing of the study.

Conflict of Interest : There is no conflict of interest between the authors.
